

Barnkonsekvensanalys

Underlag till Planprogram för Frihamnen och delar av Ringön

2014

Medverkande

Text och layout: Cecilia Windh, Älvstranden Utveckling AB

Korrekturläsning: Sara-Louise Ylander, Utveckling Stadsdelsförvaltningen Lundby

Deltagande tjänstemän vid workshops i november 2013 från:

Älvstranden Utveckling AB

Stadsbyggnadskontoret

Trafikkontoret

Stadsdelsförvaltningen Lundby:

- Utveckling
- Bistånd och administrativa enheten
- Kultur och Fritid
- IFO/ Funktionshinder
- Utbildning/ Område Förskola

Respons på målformuleringar av tjänstemän från:

Älvstranden Utveckling AB

Stadsbyggnadskontoret

Trafikkontoret

Park och Naturförvaltningen

Kulturförvaltningen

Förvaltningen Kretslopp och vatten

Stadsdelsförvaltningen Majorna Linné

Stadsdelsförvaltningen Centrum

Stadsdelsförvaltningen Lundby:

- Utveckling
- Folkhälsa

Innehåll

SAMMANFATTNING.....	3
1. INLEDNING.....	3
1.1 Bakgrund	3
1.2. Området	4
1.3 Statistik.....	7
2. SYFTE OCH METOD	8
2.1 Syfte	8
2.2 Barnkonsekvensanalys genom planprocessen i Frihamnen	8
2.3 Metod.....	9
3. AVGRÄNSNING	11
3.1 Geografisk.....	11
3.2 Tidshorisont.....	11
3.3 Nivå och Process.....	11
3.4 Barnperspektiv På Samhällsplanering.....	11
4. MÅLBILD OCH INRIKTNING.....	12
4.1 Sammanhållen Stad	12
4.2 Samspel, Lek Och Lärande	13
4.3 Vardagsliv	13
4.5 Identitet	14
4.6 Hälsa Och Säkerhet.....	15
5. SLUTSATSER.....	16
6. REFERENSER.....	17
Bilaga 1	18

SAMMANFATTNING

Barn och unga är en stor och viktig målgrupp för stadsplanering i Göteborg. Stadsplaneringen bör förbereda sig för en framtid där livsstilstrender gör att fler och fler barnfamiljer bor i en urban miljö vilket innebär nya förutsättningar för staden. Frihamnen är idag ett verksamhetsområde som saknar infrastruktur för barn och unga. Det här är en analys över vad som är viktigt att skapa i Frihamnen i framtiden för att det ska bli en stadsdel där barn och unga kan bo och leva.

Göteborg stad har utvecklat verktyget Barnkonsekvensanalys (BKA) för att aktivt och kontinuerligt föra in barnperspektivet i samhällsplaneringen för att skapa en stadsmiljö som värnar om barns intressen. Detta är en pilot för hur en barnkonsekvensanalys kan användas som verktyg till kommunens planprogram. Det är ett första steg att analysera Frihamnen ur ett barnperspektiv och vidare arbete kräver fler konsekvensanalyser av olika slag.

I denna BKA presenteras en kortfattad bakgrund och områdesbeskrivning för att sedan lägga fokus på målformuleringar för framtida stadsutveckling. Målformuleringarna har tagits fram i samarbete mellan tjänstemän med olika kompetenser inom Göteborgs stad och formulerats till mål med förslag på indikatorer för uppföljning.

“Barn är alla människor under 18 år. Med barn menar vi alla barn, oavsett kön, religion, socioekonomisk bakgrund, etnicitet, sexuell läggning eller funktionsnedsättning.”
- Barnkonventionen

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Frihamnen ingår som ett av flera områden i den vision som Göteborgs Stad tagit för norra och södra Älvstranden – Vision Älvstaden. Visionen ska ligga till grund för stadens fortsatta arbete med att planera och utveckla Älvstaden. Frihamnen är strategiskt viktig för innerstaden att växa över älven och för att knyta ihop områdena Brämaregården, Kvillebäcken, Backaplan, Lindholmen och Ringön. Frihamnen ska vara en knutpunkt med ett brett innehåll av arbetsplatser, socialt blandat boende och god kollektivtrafik och kommer att byggas tätt och stadsmässigt blandat. År 2035 ska det finnas cirka 10 000- 15 000 nya boende och lika många arbetsplatser. Till Göteborgs 400-årsjubileum 2021 ska Frihamnen få en jubileumspark som ska vara en tillgång för hela staden. Då ska även en första etapp av bostäder och arbetsplatser vara klart. Frihamnen saknar idag bostadsbebyggelse och officiell nattbefolkning utan är ett verksamhetsområde. Inom planområdet ligger delar av Ringön som har ett utbud av sociala funktioner med övernattningsmöjligheter men inte en utbredd bostadsbebyggelse och registrerad nattbefolkning. Frihamnen saknar barns infrastruktur och service vilket måste skapas från början i den nya stadsdelen. I 2014 års kommunbudget finns prioriterade mål angående att barns fysiska miljö ska bli bättre, att unga göteborgares möjligheter till en rik och meningsfull fritid ska öka samt att unga göteborgare ska ges ökade möjligheter att påverka frågor som rör dem. Dessutom finns barnperspektivet representerat i flera olika program, visioner, policy och direktiv för förvaltningar och bolag. Frihamnen kan komma att innebära nya sätt att leva i en urban miljö med närhet till både grönska, vatten och innerstad.

1.2. Området

Frihamnen har en viktig historisk roll i Göteborg och har varit en fungerande hamn större delen av 1900-talet. Idag finns det spår kvar av den historiska betydelsen av Frihamnen med hamnmagasin, kajskjul, järnvägsräls och framförallt formen med de tre pirerna.¹ Idag är Frihamnen ett verksamhetsområde för olika företag inom olika branscher. Det förekommer tillfälliga evenemang och aktiviteter på pirerna så som STCC-racing, musikkonserter och båtevenemang med mera.

Frihamnen ligger på Hisingen vid Göta Älvbrons fäste. Kringliggande områden utgörs av Ringön (varav en mindre del ingår i planen), Backaplan, Brämaregården, Kvillebäcken och Lindholmen samt Lilla Bommen och Göteborgs stadskärna vilka alla har olika karaktär och utbud.

Frihamnen ligger i ett trafiksystem mellan Lundbyleden, Hamnbanan och Hjalmar Brantingsgatan som gör området tillgängligt från hela staden med bil men samtidigt skapar barriäreffekter över till närområdena. Frihamnen omges i norr av en gång- och cykelbana som leder mot Lindholmen, över mot Ringön eller upp på Göta Älvbron. Det finns även en gång- och cykeltunnel mellan området Porslinsfabriken och Frihamnens östra del samt en gångbro mellan Brämaregården och Frihamnens norra sida.

Göta Älvbron (som kommer att ersättas av Hisingsbron) är idag den närmaste kopplingen över Göta Älv. Förbindelserna med kollektivtrafik är bristfälliga och den närmaste hållplatsen som heter "Frihamnen" ligger vid Hjalmar Brantingsgatan utanför Frihamnens nordöstra del.

Det finns få publika verksamheter i Frihamnen, däremot ett visst kommersiellt utbud exempelvis i Kajskjul 107 och i det område som tillhör Ringön. Ingen djupare undersökning har gjorts över hur Frihamnen lever över dygnet men det finns vissa verksamheter och tillfälliga aktiviteter som är nattöppna.

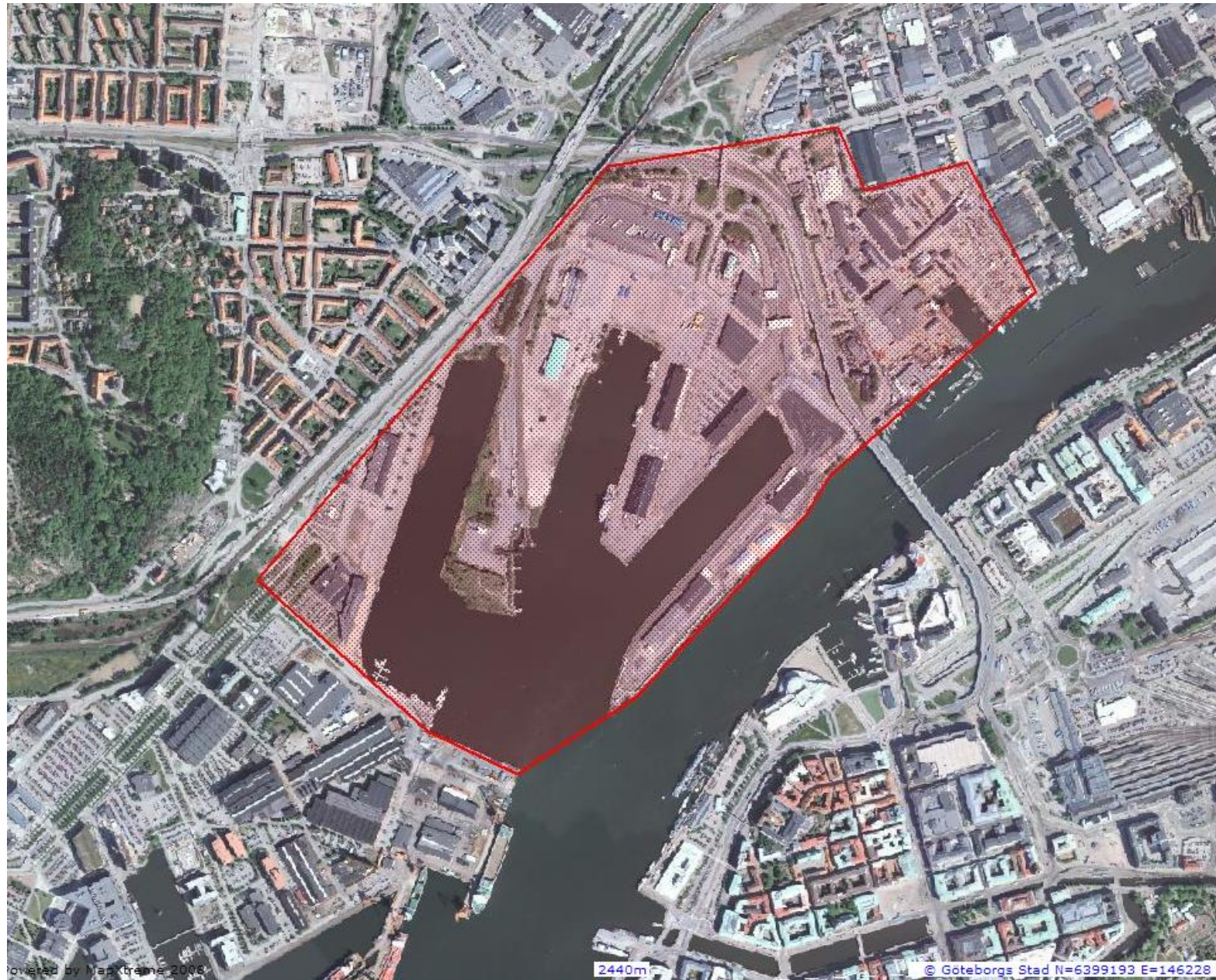
I Frihamnen är vattnet närvarande och det finns tydliga vattenrum mellan pirerna. Trots att Frihamnen ligger nära vattnet finns där inga badplatser idag, kajkanterna är höga och det saknas generellt tillgång för allmänheten till vattnet.

Frihamnen ligger nära Ramberget och Keillers park som är populära grönområden för rekreation och naturupplevelse. De närmsta förskolorna och skolorna ligger i Brämaregården, Lindholmen och Sannegården.

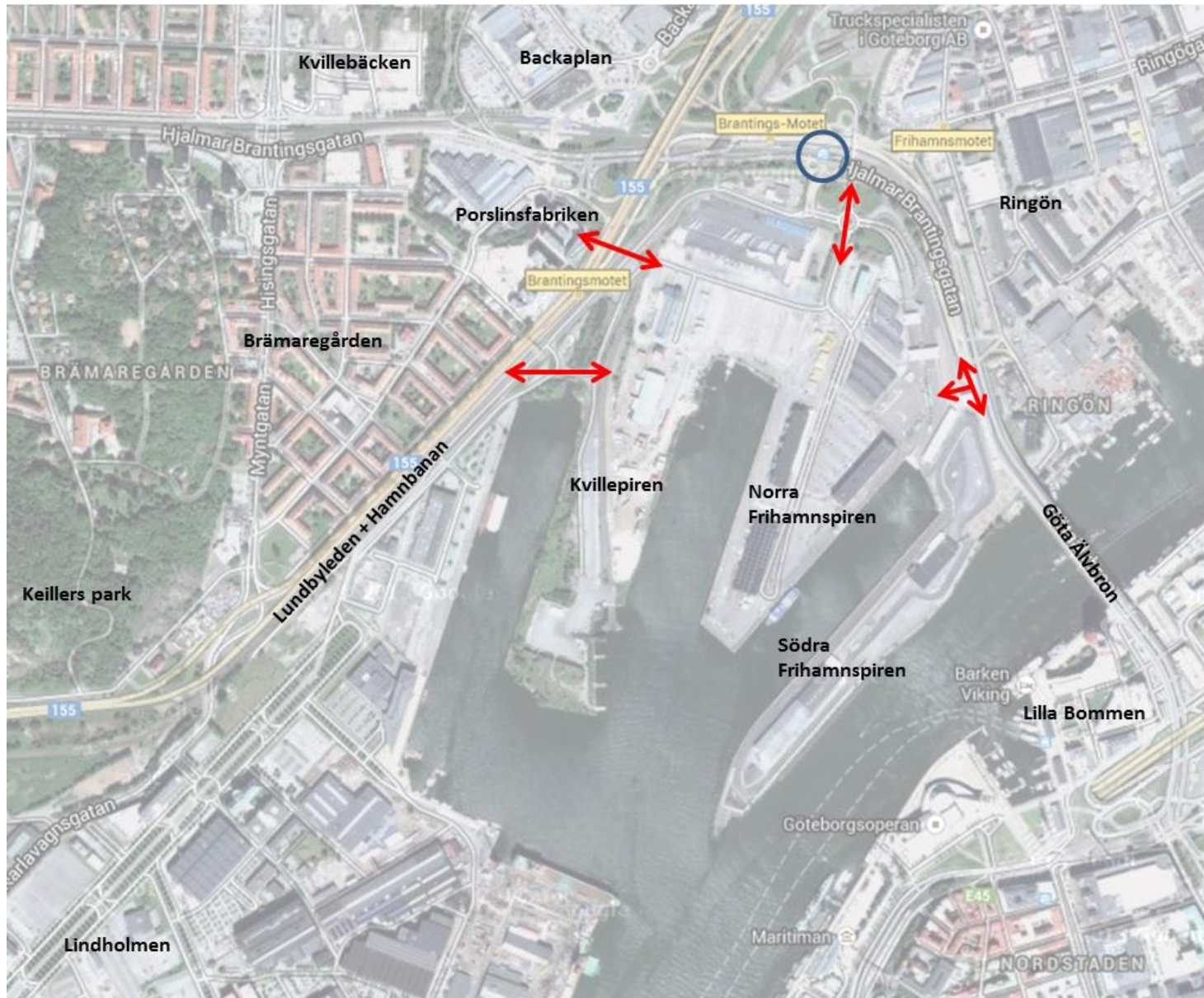
Frihamnens centrala läge gör att det finns ett stort utbud av aktiviteter och rekreativsmöjligheter i närheten men det saknas inom planområdet.

¹ För mer information om kulturmiljön se Kulturmiljöutredning

Planområde - Planprogram för Frihamnen och delar av Ringön

Översikt aktuellt område

Kopplingar ↔

Hållplats ○

1.3 Statistik

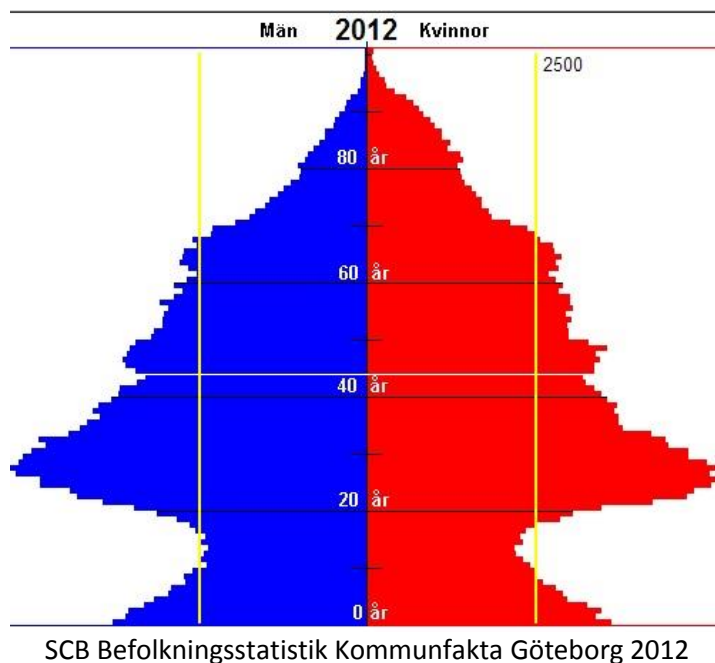
År 2012 fanns det i Göteborg 74 000 hushåll med barn vilket är ca en tredjedel av alla hushåll (totalt 238 900 hushåll i Göteborg). Barn och unga är inget undantag eller minoritet i staden utan en stor och betydelsefull målgrupp.

I Göteborg, precis som i riket och övriga storstäder, så ökar antalet födda. År 2012 föddes 7621 barn som registrerades på en bostadsadress inom Göteborgs kommun. I 45 procent av barnhushållen finns det bara ett barn. Nästan lika vanliga, 39 procent, är hushållen med två barn. Bara i drygt 10 procent av alla hushåll med barn finns det tre eller fler barn. I knappt en fjärdedel av de hushållen med barn finns det bara en vuxen.² Enligt SCB:s nationella statistik över separerade föräldrar med barn så bor 35 procent av barnen med separerade föräldrar växelvis ungefär lika mycket hos föräldrarna. Barn och unga bor med sina föräldrar längre och ungdomar i storstäderna och deras förorter flyttar hemifrån allt senare jämfört med ungdomar i övriga delar av landet.

Längs de relativt nybyggda områdena inom Norra Älvstranden (räknat med Eriksberg, Sannegården och Lindholmen) visar befolkningsstatistiken att det finns en lägre andel barn (0-18 år) än i Göteborg som helhet men framförallt att det finns få 6-10 åringar.³

Siffrorna ser liknande ut vid en översikt för hela Göteborgs kommun där framförallt 6-10 åringar är en liten åldersgrupp. Däremot är 0-5 åringar en större grupp vilka kommer att börja skolan lagom till första byggetappen 2021. En viktig aspekt att ta med är nyinflyttade barn från andra kommuner eller länder som kan komma att befolka Frihamnen och ge ökade andelar 0-18 åringar och nya familjekonstellationer och därmed nya behov på bostadsmarknaden.

Till Göteborg flyttar personer i 20-25-årsåldern medan det är en nettoutflyttning för gruppen 30-40 år tillsammans med yngre barn. De personer som flyttar till storstadsregionen är i 20-25-årsåldern, dessa bor ofta kvar i storstaden tills de bildar familj då flytt ofta sker till omgivande region.⁴ Men det finns livsstilstrender som visar på att det blir vanligare för barnfamiljer att stanna kvar i staden.⁵

² Göteborg hushållsstatistik 2012 Stadsledningskontoret

³ Statistiska basområden 415

⁴ Göteborgssamhällets utveckling 2009, Göteborgs stad Stadskansliet

⁵ Maria Nordström, Anpassning av urban miljö till barn och unga, Sweden Green Buildings Conference, 11/9 2013

2. SYFTE OCH METOD

2.1 Syfte

Barnkonsekvensanalyser görs för att utveckla barnperspektivet i samhällsbyggnadsprocessen och därmed förbättra beslutsunderlaget i olika planeringsskeden för att kunna bygga en stad där barn och unga kan leva och bo.

Enligt politiska beslut inom Göteborgs stad genom Översiktsplan 09, Budget 2014, stadsdelsbudget Lundby och ägardirektiv Älvstranden Utveckling AB samt Vision Älvstaden står det klart och tydligt att barnperspektivet aktivt ska integreras i planprocessen för Frihamnen. Det är inte ett lagstadgat krav att göra en Barnkonsekvensanalys och behovet nämns inte i Plan- och bygglagen. Dock nämner Socialtjänstlagen kommunernas skyldighet att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och ungdom (Socialtjänstlag 2001:453 kap 3 § 2).

Barnkonsekvensanalysen är avgränsad med avseende på innehåll, omfattning och detaljeringsgrad. Vilka aspekter som behandlas i en BKA skiljer sig beroende på när i planprocessen den genomförs. Ett planprogram är en övergripande bild av hur ett område kommer att formas efter rådande förutsättningar och planer. Detta är en inledande BKA till Frihamnens planprogram vilket är ett område som i nuläget saknar befintliga strukturer för barn och unga. Inventeringen av platsen grundar sig i Frihamnens aktuella förhållanden men fokus ligger på ett framtidsperspektiv. Barnkonsekvensanalysen ska bland annat identifiera vilka aspekter som är viktiga för att Frihamnen ska bli en stadsdel som är spännande, utvecklande och säker för barn och unga i framtiden.

Denna BKA syftar till att:

- Kort inventera relevant underlag för Frihamnens planområde utifrån ett barnperspektiv
- Föra diskussion kring viktiga aspekter för barn i staden utifrån matrisens fem teman
- Redovisa mål för den framtida stadsutvecklingen

2.2 Barnkonsekvensanalys genom planprocessen i Frihamnen

För att få en bild av barnperspektivet i utvecklingen av Frihamnen behövs kunskap om hur området fungerar idag men också om hur framtidsplanerna kommer att påverka barns möjligheter och intressen. Barnkonsekvensanalysen är ett levande dokument som ska följa genom planprocessen och kontinuerligt stämmas av mot planförslag och skisser. Detta är en BKA i planprogramsfasen:

2.3 Metod

Då detta är en pilot är metoden en del av en läroprocess som har utvecklats under arbetets gång. Projektgruppen för Frihamnens planprogram delade ut uppgiften internt att ta fram en Barnkonsekvensanalys som också blev ett pilotprojekt genom förfrågan från Stadsbyggnadskontorets strategiska enhet.

Hösten 2013

Arbetet påbörjades i september 2013 och första steget var att inventera det underlag som redan är framtaget genom Vision Älvstaden och delprojektet Unga: Älvstaden. Det är viktigt att utgå från det som redan är gjort och Vision Älvstaden, som är antagen av kommunfullmäktige, är ett strategiskt viktigt dokument som ska gälla för utvecklingen i Frihamnen. Utifrån BKA-matrisen med rubrikerna *sammanhållen stad, samspel, lek och lärande, vardagsliv* och *identitet* sorterades mål och strategier som var relaterade till barn och unga från Vision Älvstaden. Det gav en första bild av vilka målformuleringar som redan finns och vad som behövde konkretiseras eller kompletteras. Det arbetet utfördes främst av en person i Projektgruppen för Frihamnens planprogram med stöd från en person från Stadsbyggnadskontoret.

På ett projektgruppsmöte i oktober för Frihamnens planprogram presenterades arbetet med BKA och förhoppningen var att man skulle ta ett gemensamt initiativ i gruppen för vilken riktning man skulle gå eller vilka mål som var viktigast. Detta föll dock igenom eftersom övriga gruppmedlemmar inte var tillräckligt insatta i BKA-matrisen eller vad barnperspektivet innebar för stadsplanering. Istället togs kontakt med Projektgrupp Älvstaden i SDF Lundby som är en samling tjänstemän med olika kompetenser med fokus på utvecklingen av Älvstadsområdena inom Lundby.

Det kallades till ett arbetsmöte i november med sex representanter från Projektgrupp Älvstaden i SDF Lundby och fyra representanter från projektgruppen för Frihamnens planprogram. Under mötet diskuterades olika aspekter angående barn i staden och vilka olika teman som var relevanta och problematiska. Inom Projektgruppen Älvstaden i SDF Lundby medverkade tjänstemän som jobbar med kultur, äldre frågor, funktionshinderfrågor, skola och förskola samt stadsutveckling och från Projektgruppen för Frihamnens planprogram fanns kompetens inom trafikplanering och stadsutveckling. En vecka senare genomfördes ett andra mötestillfälle med samma tjänstemän. Mötet började med en gåtur i Frihamnen och för att inventera platsen och se vilka kopplingar som finns till och från Frihamnen samt vilka platser som kan vara riskfyllda för barn att vistas på. Sedan förra mötet hade resultatet av diskussionen bearbetats och formulerats till 26 nyckelfrågor eller utmaningar. Dessa gick igenom gemensamt under arbetsmötet och efter mötet skickades dessa ut på en informell remiss till ytterligare 10 tjänstemän inom staden som hade olika kompetens och kunskapsområden. Då hade alltså 20 tjänstemän läst och kommenterat utkastet från olika perspektiv.

Våren 2014

I januari 2014 formulerades de 26 nyckelfrågorna om till 12 mål. De 12 målen diskuterades på ett möte med Projektgruppen för Frihamnens planprogram och frågan ställdes om medlemmarna var beredda att vara faddrar för något av målen. Fadderskapet innebar att den förvaltning som hade störst kunskap och erfarenhet av en målformulering tog med sig den i sin interna organisation och dessutom gav förslag på indikatorer och uppföljning. Det resulterade i att målen förankrades inom Projektgruppen för Frihamnens planprogram men också att tjänstemännen blev bärare av målen in i sina förvaltningar.

Efter att målen presenterats för projektgruppen för Frihamnens planprogram påbörjades arbetet med att författa texten.

Det saknades en formell mall för hur en BKA författas och tillslut valdes ett format som används vid förberedande miljökonsekvensbeskrivningar.

Totalt har arbetet sträckt sig från september 2013 till mars 2014. Arbetet har främst genomförts av en tjänsteman från Projektgruppen för Frihamnens planprogram men med stöd från kollegor inom staden.

Det här slutgiltiga dokumentet är en sammanställning av inventeringen som gjorts på plats och bakgrunden från Vision Älvstaden samt målformuleringarna som bearbetats av över 20 tjänstemän.⁶

Deltagare

Projektgruppen för Frihamnens planprogram:

Tjänstemän från olika centrala förvaltningar samt stadsdelsförvaltningar och kommunalt bolag som aktivt arbetar fram planprogrammet för Frihamnen och delar av Ringön. Stadsbyggnadskontoret är förstepilot samt projektleder.

Projektgrupp Älvstaden i SDF Lundby:

Lundby stadsdelsförvaltning har inrättat en projektorganisation för det egna arbetet med Vision Älvstaden. Arbetet leds av en ledningsgrupp och koordineras av en projektkoordinator, som tillsammans med projektmedarbetare från sektorerna samt kommunikatör utgör projektgrupp.

Deltagande tjänstemän vid workshops i november 2013 från:

Älvstranden Utveckling AB

Stadsbyggnadskontoret

Trafikkontoret

Stadsdelsförvaltningen Lundby:

- Utveckling
- Bistånd och administrativa enheten
- Kultur och Fritid
- IFO/ Funktionshinder
- Utbildning/ Område Förskola

Respons på målformuleringar av tjänstemän från:

Älvstranden Utveckling AB

Stadsbyggnadskontoret

Trafikkontoret

Park och Naturförvaltningen

Kulturförvaltningen

Förvaltningen Kretslopp och vatten

Stadsdelsförvaltningen Majorna Linné

Stadsdelsförvaltningen Centrum

Stadsdelsförvaltningen Lundby:

- Utveckling
- Folkhälsa

⁶ För mer detaljerad beskrivning se *Loggbok för barnkonsekvensanalys inför Planprogram för Frihamnen och delar av Ringön*.

3. AVGRÄNSNING

3.1 Geografisk

Denna BKA gäller hela planområdet *Frihamnen och delar av Ringön* och när begreppet "Frihamnen" används syftar det på hela planområdet inklusive de delar av Ringön som ingår i planen. Dock har ingen särskild hänsyn tagits till specifika förutsättningar inom planområdet utan har ett generellt och övergripande perspektiv. Se karta på sidan 5 för planområde.

3.2 Tidshorisont

Barnperspektivet ska följa hela processen och är alltid relevant. Frihamnen kommer att bebyggas i etapper och förutsättningarna för planeringen kommer att förändras under tid. En första byggetapp ska vara klar till år 2021 och planperioden sträcker sig fram till år 2035 och framåt. Värdeskapande aktiviteter och platsbyggande sker i Frihamnen från och med våren 2014 för att undersöka och etablera platsen inför kommande stadsutveckling.

3.3 Nivå och Process

Barnperspektivet ska finnas med genom planprocessen till genomförande och förvaltning. BKA:n till planprogrammet ska visa på en målbild för hur Frihamnen kan bli en urban miljö som är säker och utvecklande för barn och unga. Vid detaljplanering ska sedan målen omsättas till skisser och planförslag som säkerställer barn och ungas behov i stadsrummet. I genomförandefasen ska byggnader, gator och torg utformas med hänsyn till barn och ungdomars förutsättningar. Därmed ser en inventering och analys olika ut beroende på var i processen man befinner sig. Det innebär att underlaget till en barnkonsekvensanalys kommer att bli mer och mer detaljerat och kräver insamling av nytt kunskapsmaterial.

Deltagandeprocesser och medborgardialog är en viktig del för att kunna få en bild över vilka konsekvenser ett planförslag kan få för de sociala sammanhang och strukturer som finns etablerade. Vidare insatser för dialog ska rikta sig både till vuxna och till barn.

3.4 Barnperspektiv På Samhällsplanering

Det barnperspektiv som presenteras i denna Barnkonsekvensanalys är avgränsat till sådana aspekter som samhällsplaneringen kan påverka och förändra. De övergripande teman som tas upp kommer från Göteborgs Stads verktyg för BKA;

- ✓ Sammanhållen stad
- ✓ Samspel, Lek och Lärande
- ✓ Vardagsliv
- ✓ Identitet
- ✓ Hälsa och Säkerhet

Dessa innefattar bland annat ämnen som trafiksäkerhet, orienterbarhet, integration, rekreation, lek, skola, service, kultur, historia, deltagande och inflytande, grönska, klimat, folkhälsa och trygghet.

4. MÅLBILD OCH INRIKTNING

4.1 Sammanhållen Stad

Hur kan samband och kopplingar stärkas medan barriärer, fysiska och mentala, istället undviks och överbryggas? Barriärer för barn kan vara helt andra än för vuxna. Ett exempel är trafiken. Barn behöver bilfria eller bilsäkra stråk för att kunna vidga sina cirklar och skapa samband. Hur kan en variation och blandning av skala, upplåtelseformer och funktioner skapas i barns närmiljö? Hur stärker man mångfald och jämlikhet? (Ur BKA Barnkonsekvensanalys – Barn och unga i fokus 1.0)

Barn är en särskilt utsatt grupp i trafiken och deras förutsättningar för att vistas säkert i trafikerade miljöer och behov av förflyttning, rörelse och lek skiljer sig från vuxnas. Yngre barn har inte färdigutvecklad syn eller hörsel och har svårare att sortera trafikens alla olika intryck. När ett barn uppnår trafikmognad är individuellt men upp till 12 års ålder har barn generellt sett svårt att hantera komplexa trafiksituationer. När ungdomar dessutom får köra moped och övningsköra med bil blir de en riskgrupp som är extra olycksbenägna.⁷ Barn och unga kan ha svårt att hantera en konflikt mellan olika trafikanter och en tät urban miljö är full av konfliktpunkter där oskyddade trafikanter hamnar i en riskfylld situation. Infrastruktur som uppmuntrar till gång, cykling och kollektivt resande underlättar barns rörelsefrihet.

Smarta mobilitetslösningar och en integrerad trafik- och byggnadsplanering som ger barn rörelsefrihet utan barriärer och en säker trafikmiljö berikar barns vardagsliv i staden. De ska kunna vidga sina cirklar på ett säkert sätt och röra sig utan vuxens sällskap mellan skola, hem och aktiviteter i takt med ökad mognadsgrad. Detta är viktigt för att stärka folkhälsan och ge barn och unga en frihet att röra sig på sina villkor.

För att skapa en sammanhållen stad behöver segregeringseffekter minskas. Frihamnen behöver bli en plats där barn med olika sociala, kulturella och ekonomiska förutsättningar kan bo och leva med sina familjer. En stor variation och blandning av bostäder, verksamheter och aktiviteter kan öppna upp Frihamnen och skapa en heterogenitet där barn och unga kan hitta sin egen plats. Det offentliga rummet behöver vara öppet och inbjudande och ge utrymme för alla barn, både boende och besökande.

Mål

- 1. Barn och unga ska kunna förflytta sig utan vuxens sällskap mellan skola, hem, service och aktiviteter samt kunna ta sig mellan stadsdelar och olika områden i staden i takt med ökad mognadsgrad.**
- 2. Bostäderna ska vara tillgängliga för barn och deras familjer med olika ekonomiska och sociala förutsättningar.**

Indikatorer: Genhetsfaktor/ Konnektivitet/ Orienterbarhet/ Brukarundersökningar/ Resvaneundersökning/ Demografisk statistik/Hushållsstatistik/ Inkomststatistik

⁷ Barn och Trafiksäkerhet - Ett gemensamt policydokument för Vägverket, NTF, Polisen och Svenska Kommunförbundet

4.2 Samspel, Lek Och Lärande

Barn lär sig samspel i bland annat lek. Barn och unga behöver därför platser för möten och samspel där det inte förutsätts att de kan betala eller att de alltid behöver vara i vuxens sällskap. Var finns platser för samspel, möten, lek, lärande, kultur och idrott för barn och unga? För att samspel ska uppstå behöver barnen och de unga känna sig trygga. (Ur BKA Barnkonsekvensanalys – Barn och unga i fokus 1.0)

Det offentliga rummet är till för alla och barns infrastruktur bör vara med och stärka stadsrummet. En klassisk lekplats jämfört med ett integrerat lekstråk i stadsmiljön ger olika effekter på barns användning av staden. En lekplats är en koncentrerad och avskärmad yta som tillåter barnen att leka utan störningsmoment från exempelvis trafik. Ett lekstråk berikar stadsrummet med intressant gestaltning och varierande funktioner som skapar liv och rörelse längs gator och torg. Torg, knutpunkter och offentliga rum bör främja barn och ungas behov av upplevelse och lek men också säkerhet och tillgänglighet och vara anpassat för olika åldrar.

Bostadsnära gemensamhetsytor bör vara utformade kring det sociala livet och kunna användas både för lek och för umgänge. Det är viktigt med platser nära hemmet som kan nyttjas för spontana aktiviteter och möten av barn i alla åldrar. För att barn ska få en trygghet i bostadsmiljön bör lokalsamhället kunna ge upphov till social gemenskap. Innergårdar, takterrasser, pocket parks eller lektytor vid bostäderna kan bli platser där grannskapet möts. Närmiljön kring hemmet måste i viss mån kunna fungera året runt och i olika väder för att kontinuerligt säkerställa barn och ungas behov.

Mål

3. Det ska finnas barnvänliga gemensamhetsytor i anslutning till bostaden.
4. Det offentliga rummet ska vara tillgängligt, tryggt och upplevelserikt och fungera som mötesplatser för barn och unga från hela staden året runt och olika tider på dygnet.

Indikatorer: Lekvärdesfaktor/ Stadsrumsanalys/ Stadslivsanalys/Trygghetsvandring/ Brukarundersökning

4.3 Vardagsliv

Barn lever stora delar av sitt vardagsliv i förskole- och skolmiljöer. Vilka kvaliteter behöver dessa miljöer ha? (Ur BKA Barnkonsekvensanalys – Barn och unga i fokus 1.0)

Det är viktigt att planera för förskolor och skolor för att kunna möta ett ökat behov när Frihamnen succesivt befolkas. Prognoser för servicebehovet sker löpande inom kommunens verksamhet och dessa måste finnas med tidigt i planeringen för att säkerställa att ytor avsätts för skola. Beroende på bostadsbeståndet kan olika hushåll och familjesammansättningar bosätta sig i Frihamnen vilket påverkar behovet av skolor. På grund av det fria skolvalet kan dessutom elever från andra områden välja att studera i Frihamnen. Full behovstäckning i förskolan är ett budgetmål för 2014. När Frihamnen tar form som en tät innerstadsmiljö kan det bli relevant med flexibelt samutnyttjande av lokaler och ytor för att integrera skolor och skolgårdar i stadsmiljön på ett kvalitativt sätt. Detta behöver tas med i ekonomiska kalkyler och markanvisningar med beredskap för att behovet både kan öka och minska.

Mål

5. Det ska avsättas tillräckligt med mark för förskolor, skolor och skolgårdar för att uppfylla full behovstäckning samt att eleverna får kvalitativa ytor för rekreation och lek.

Indikatorer: Demografisk statistik/ Befolkningsprognos/Brukarundersökning

4.5 Identitet

Den tillhörighet man känner till ett område hänger samman med områdets karaktär och hur individen förstår sin omgivning, med känsla av förankring, trygghet, kontinuitet och med möjligheter att få vara medskapande. Det hänger också samman med att bebyggelsemiljön är väl omhändertagen, att det går att läsa bebyggelsens historia och förstå sammanhang. Kan den lokala identiteten samtidigt både stärkas och överbryggas, så att den ger plats för fler? (Ur BKA Barnkonsekvensanalys – Barn och unga i fokus 1.0)

Frihamnens identitet som stadsdel påverkar barn och ungas personliga identitet och sättet de ser på sig själva i sin omgivning. Det kulturhistoriska arvet, Frihamnens geografiska läge och den stadsmiljö som kommer att växa fram formar Frihamnens identitet och skapar sociala spelrum där den personliga identiteten får utrymme. Det måste finnas möjligheter till personlig utveckling och uttryck för sina intressen och att ta del av stadslivet och inkluderas i samhället. Frihamnen bör kunna erbjuda ett attraktivt utbud för barn och unga genom olika fritidsaktiviteter bland annat genom idrott, kultur, kommersiellt utbud och möjligheter att förverkliga egna initiativ.

Den fysiska strukturen men även det sociala klimatet bör vara inkluderande för alla barn och ungdomar. Det är viktigt att ha ett brett perspektiv på målgruppen ”barn och unga” och väga in ålder, kultur, bakgrund, genus, jämställdhet, funktion och socioekonomisk status lika väl som olika intressen och hobbies. Insatser för dialog i stadsutvecklingssammanhang ska rikta sig till barn och unga för att ta vara på deras unika kunskap om staden från ett barns perspektiv.

Mål

6. Barn och unga ska vara delaktiga i samhällsplaneringen och utvecklingen av Frihamnen.
7. Oavsett kön, ålder, funktionsnedsättning samt kulturell, nationell, ekonomisk eller religiös bakgrund ska barn och unga känna sig välkomna i Frihamnen.
8. Det ska finnas ett dynamiskt utbud av aktiviteter för barn och unga med möjligheter att själva skapa och utveckla sina intressen och hobbies.

Indikatorer: Dokumentation under planprocesser/ Demokratiundersökning/ Brukarundersökning/ Föreningsregister/ Evenemangskalender/ Demografisk statistik

4.6 Hälsa Och Säkerhet

Barn är mer känsliga för buller och luftföroreningar. De andas in mer luft och har större hudyta i förhållande till sin vikt än vuxna. De är mer känsliga för miljöpåverkan eftersom deras kroppar inte är färdigutvecklade och har tunn och ömtålig hud. (Ur BKA Barnkonsekvensanalys – Barn och unga i fokus 1.0)

Frihamnen måste vara en hälsosam stadsmiljö som inte utsätter barn för hälsorisker varken i hemmet, i skolan eller i utemiljön. Hur bebyggelsen utformas påverkar mikroklimatet och välplanerade områden kan ge klimatanpassade offentliga rum och stadsmiljöer. Frihamnen ligger i ett blåsigtt läge nära vattnet och det är viktigt att genomföra vindstudier exempelvis vid skolgårdar. Både sol- och vindskydd ska utgöra en naturlig del i miljön på förskolor och skolor där exempelvis träd kan skapa platser med lä och skugga.

Frihamnen planeras att ha tydliga inslag av grönska och vatten som kan komma att fungera som mötesplatser och hälsosamma och upplevelserika miljöer för barn och unga. Vid utformningen av parker, grönytor, kajkanter och vattenrum bör hänsyn tas till barns olika intressen, förutsättningar och behov. Det måste finnas möjlighet för alla barn att uppleva närheten till vattnet och att få använda parker för rekreation, umgänge, lek och lugn. Vattnet är en kvalitet som är påtaglig i Frihamnen och kommer att bli ett betydande inslag i stadsrummet. Det måste byggas en struktur men också skapas en kultur för att göra vattnet tillgängligt för barn och unga. Pedagogisk lek och förståelse för vattnets kretslopp, risker och betydelse kan inkorporeras i stadsrummet för att väcka en nyfikenhet och respekt för vattnets kvaliteter.

I Vision Älvstaden nämns att det ska vara lätt att leva hållbart i Älvstaden. Barn har svårt att själva påverka sina val utan är beroende av att vuxna skapar hållbara förutsättningar som barn kan ta del av. Funktioner som underlättar en hållbar livsstil behöver integreras i stadsbyggandet och det måste finnas incitament för hållbara val inom resande, boende och privatliv.

Mål

- 9. Barn ska ha tillgång till grönområden i sin närmiljö.**
- 10. Barn ska skyddas från luftföroreningar, buller, gifter, skadlig UV-strålning och hårda vindar.**
- 11. Barn i Frihamnen ska ha möjlighet att göra hållbara val i vardagen.**
- 12. Barn och unga ska kunna vistas i, på och nära vatten på ett utvecklande och säkert sätt.**

Indikatorer: GIS-analys/ Sociotopsnuran/ Mätningar av luftkvalitet och buller/ Solstudie/ Vindstudie/Folkhälsotal/ Ekologiskt Fotavtryck/ Vattenkvalitet/Kartläggning av barnvänliga platser/ Olycksstatistik

5. SLUTSATSER

Framtiden kan komma att innebära att fler och fler barnfamiljer väljer att leva i staden och låta sina barn växa upp i en urban miljö. Det är en trend och en livsstilsförändring som påverkar våra städer och sätter krav på samhällsplaneringen att möta de behov som uppstår.⁸

Frihamnen saknar idag bostäder, skolor, användarvänliga grönområden, tillgänglighet till vattnet och ett levande stadsliv vilket helt måste skapas för att kunna bli en integrerad stadsdel i Göteborg. För att det ska vara möjligt att få en rik och stimulerande uppväxt i en urban miljö krävs att barns intressen värnas om och att det planeras för barns infrastruktur. Familjers vardag och fritid måste fungera i Frihamnen för att bostäderna ska vara attraktiva för hushåll med barn. Barns vardag och livssituation ser olika ut och det är viktigt att inte bara planera för en norm eller medelvärde utan se till den variation som finns.

Eftersom Vision Älvstaden fastställer att det ska byggas en stor variation av bostäder för alla så kan bostadsbyggandet nå en bred målgrupp. Stora barnfamiljer, olika familjekonstellationer, ensamstående föräldrar och generationshushåll bör tas med i planeringen lika väl som utflyttade ungdomar eller växelvis boende. Det är viktigt att möjligheten finns för ungdomar att kunna flytta hemifrån. Faktorer som spelar in är bland annat bostadens pris, upplåtelseform, gestaltning och utformning och antal rum. Barns vardag ser olika ut och förändras över tid och bostäderna måste kunna möta ett varierande familjeliv.

Förskolor, skolor, ett brett utbud av olika aktiviteter, kollektivtrafik, handelsutbud, service och grönska är några viktiga aspekter för barns vardag och en grundläggande förutsättning för att barnfamiljer ska kunna bo i Frihamnen. Planerna ska utgå från ett långsiktigt perspektiv och hushålla med mark och resurser för framtida behov.

Ett mobilitetssystem med välfungerande och säker kollektivtrafik samt gång- och cykelstråk med kopplingar till hela staden som gynnar alla människor utifrån sina förutsättningar kan möjliggöra att Frihamnen blir en stadsdel som är tillgänglig för alla barn i Göteborg.

Grönområden är ofta tillåtande och upplevelserika för barn och bör vara ett naturligt inslag i stadsrummet. Mindre grönytor och en större park med olika kvaliteter ska komplettera varandra och skapa ytor för lek, rekreation, umgänge och egna initiativ likaväl som lugn och ro. Vattnet kan göras tillgängligt för barn och unga och integreras i stadsrummet på ett pedagogiskt och attraktivt sätt. Det offentliga rummet tillhör alla och måste vara tillåtande och inbjudande för barn och unga.

Frihamnens identitet som stadsdel påverkar barn och ungas syn på sig själva och sitt sammanhang. Frihamnen måste vara öppen för en mångfald av kulturer och uttryck och låta barn känna sig delaktiga i sitt närsamhälle. Samtal om staden och dialog kring stadsutveckling ska inkludera barn och unga och öppna upp för deltagande och medskapande aktiviteter i Frihamnen.

Frihamnen ska utgöra en hälsosam stadsmiljö där Göteborgs stads miljömål uppfylls. Barn är extra känsliga för buller, luftföroreningar och UV-strålning. För att uppmuntra barns utelek

⁸ Se Movium Reportage nr 4 2012 *Drömmen om den urbana familjen* av K. Guwallius

och aktiviteter måste skolgårdar, lektytor, grönområden och själva stadsmiljön vara strategiskt klimatanpassade.

Barn och unga är en betydelsefull målgrupp för stadsutvecklingen i Frihamnen. Nytänkande och smarta sätt att bygga en stadsdel som är attraktiv för barn och unga kan bli Frihamnens styrka och därmed möta ett växande behov hos göteborgarna.

6. REFERENSER

Översiktsplan för Göteborg

Antagen av kommunfullmäktige 2009-02-26

Budget 2014

För hela Göteborg

Budget 2014

Lundby stadsdelsnämnd

Vision Älvstaden

Antagen av kommunfullmäktige 2011-08-11

Projekt Unga: Älvstaden

2012

[BKA] Barnkonsekvensanalys – Barn i fokus 1.0

oktober 2011

Kulturmiljöutredning inför Planprogram Frihamnen och delar av Ringön

Melica Miljökonsulter 2014

Göteborgs stad statistik

<http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf>

Göteborgssamhällets utveckling 2009

Göteborgs stad Stadskansliet

Statistiska Centralbyrån Kommunfakta

www.scb.se

Movium

Reportage nr 4 2012 *Drömmen om den urbana familjen* av K. Guwallius

Maria Nordström

Anpassning av urban miljö till barn och unga, Sweden Green Buildings Conference, 11/9 2013

Barn och Trafiksäkerhet - Ett gemensamt policydokument för Vägverket, NTF, Polisen och Svenska Kommunförbundet

<http://www.ntf.se/omoss/pdf/0401Barn%20trafik%20PolicydokSlutve.pdf>

Bilaga 1

Lista mål

- 1.** Barn och unga ska kunna förflytta sig utan vuxens sällskap mellan skola, hem, service och aktiviteter samt kunna ta sig mellan stadsdelar och olika områden i staden i takt med ökad mognadsgrad.
- 2.** Bostäderna ska vara tillgängliga för barn och deras familjer med olika ekonomiska och sociala förutsättningar.
- 3.** Det ska finnas barnvänliga gemensamhetsytor i anslutning till bostaden.
- 4.** Det offentliga rummet ska vara tillgängligt, tryggt och upplevelserikt och fungera som mötesplatser för barn och unga från hela staden året runt och olika tider på dygnet.
- 5.** Det ska avsättas tillräckligt med mark för förskolor, skolor och skolgårdar för att uppfylla full behovstäckning samt att eleverna får kvalitativa ytor för rekreation och lek.
- 6.** Barn och unga ska vara delaktiga i samhällsplaneringen och utvecklingen av Frihamnen.
- 7.** Oavsett kön, ålder, funktionsnedsättning samt kulturell, nationell, ekonomisk eller religiös bakgrund ska barn och unga känna sig välkomna i Frihamnen.
- 8.** Det ska finnas ett dynamiskt utbud av aktiviteter för barn och unga med möjligheter att själva skapa och utveckla sina intressen och hobbys.
- 9.** Barn ska ha tillgång till grönområden i sin närmiljö.
- 10.** Barn ska skyddas från luftföroreningar, buller, gifter, skadlig UV-strålning och hårda vindar.
- 11.** Barn i Frihamnen ska ha möjlighet att göra hållbara val i vardagen.
- 12.** Barn och unga ska kunna vistas i, på och nära vatten på ett utvecklande och säkert sätt.